

«NOSTALGIE IN IVOOR, SCHILDPAD OF PORSELEIN»

In het dagelijkse leven zoals dat heet is de Oostendenaar Jean-Marie Devriendt ziekenhuisverpleger. Van de kunstenaar Sorel die hij reeds als kind bewonderde en naast wiens deur hij woonde in de Kerkstraat, kreeg hij teken- en schilderles. Een reeks mooie pentekeningen sieren de wand van de inkomhall. Gemaakt in uren van rusteloosheid of late nachten, aldus Jean-Marie Devriendt. Wat onmiddellijk opvalt in die inkomhall is de grote glazen kast met een collectie toneel-verrekijkers in zo'n diversiteit dat je nooit had kunnen dromen dat er ooit zoveel soorten werden gemaakt. Ook verder in het huis staan nog kasten vol heel oude, soms heel zeldzame toneel-verrekijkers. Van een aantal exemplaren is het zelfs best mogelijk dat het inmiddels unieke stukken zijn geworden. De collectie-Devriendt bevat stukken vanaf circa 1730 tot ongeveer de jaren dertig van deze eeuw. In totaal zo'n 300 verschillende exemplaren gedurende de laatste vijftien jaar met veel tijdverwendend speurwerk in eigen land maar ook in Londen, Parijs, Munchen, Frankfurt enz. ... verzameld. Een collectie die te oordelen aan de goede staat waarin ieder toneel-verrekijkertje zich bevindt met veel zorg omringd wordt. Het volledig reinigen van zo'n kijkertje vergt toch zo'n twee uur per stuk. Want en ook dat is natuurlijk zeer belangrijk, alle kijkertjes zijn volkomen intact gebleven. Je kunt er zo mee naar het toneel of een concert.

Een toneelkijkermanie

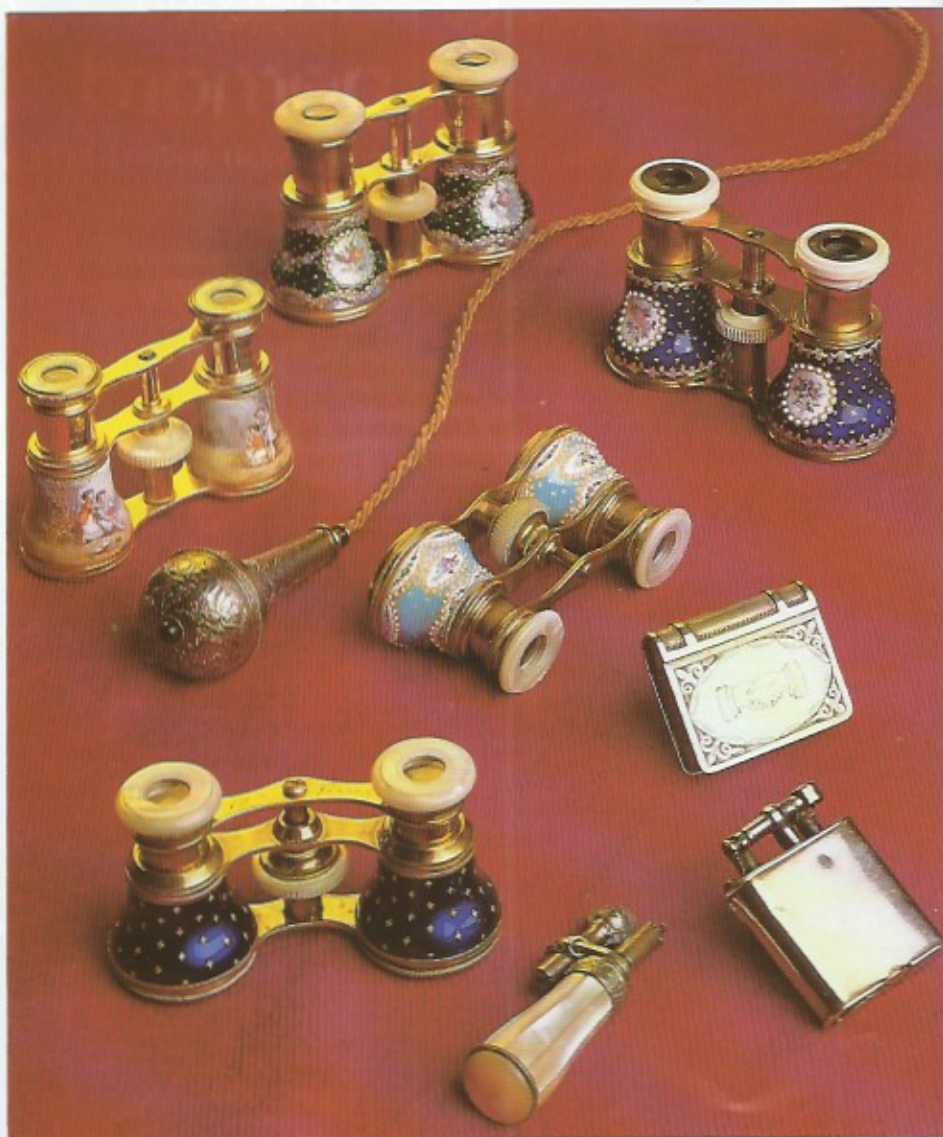
Keizer Nero zou reeds een smaragd gebruikt hebben om ermee de vechtende gladiatoren te kunnen gadeslaan vanaf zijn tribune. Die steen in smaragd zou daarbij niet zozeer gediend hebben als een soort vergrootglas, maar eerder als een middel om geen last te hebben van het zonlicht. Vergrootglazen en brillenglazen zouden reeds bestaan hebben in de 13e eeuw.

De precieze oorsprong van de eerste telescoop en verrekijker is evenmin met zekerheid te bepalen. Veelal wordt de uitvinding ervan toegeschreven aan Galileo Galilei (1564-1642). Maar Galilei vertelt zelf in «De Sterrenbode» (Venetië 1610) dat zijn telescoop was geïnspireerd op een tweevogige kijker gebouwd door «iemand» uit de Lage Landen.

Die «iemand» was niemand minder dan een brillenslijper uit Vlissingen die Lippersheij heette.

In de zomer van 1608 had deze Lippersheij wellicht bij toeval het systeem ontdekt om een werktuig (zo noemde men dat toen) te ontwerpen waardoor men met beide ogen dingen van op grote afstand dichterbij kon brengen. In de 17e eeuw bestond de verrekijker in ieder geval reeds.

Pas vanaf de beginjaren van 1700 kende de verrekijker een wat grotere populari-

teit om vanaf circa 1750 uit te groeien tot een echte toneel-verrekijkermanie. De verrekijker was een onmisbaar attribuut geworden voor wie ook maar enige klasse en standing had en naar het toneel ging of het concert. En wie deed dat toen niet?

Ook van 1830 tot 1850 was er nog eens een periode waarin de toneel-verrekijker enorme opgang maakte.

Het was de tijd van de romantiek. Men las graag historische romans en ging veel naar toneelstukken kijken zoals Shakespeare, en Schiller. In deze periode vol dromerig dwepen schreef George Sand over vrouwen die de conventies tartten. Je kon het zo gek niet bedenken of de toneel-verrekijkers werden gemaakt in paarlemoer, schildpad, porselein, eboniet, zelfs in goud. Veelal tweevogige kijkers maar ook toneel-telescoopjes. Ze werden verwerkt in poederdoosjes, aanstekers, in een wandelstok. Soms ook heel klein om als medaillon gedragen te worden. Het was op een gegeven moment een modeaccessoire geworden. In de grote concert- en toneelzalen werden toneelkijkers te huur aangeboden.

Grootste verzameling in ons land

De collectie-Devriendt uit Oostende is ongetwijfeld de grootste toneelkijkerverzameling in ons land.

Zoals op bijgaande foto's te zien bevat ze werkelijk prachtige stukken. Groot probleem voor Jean-Marie Devriendt is evenwel het feit dat er nauwelijks enige serieuze documentatie bestaat over de 18e en 19e eeuwse toneelkijkers.

Veel van zijn kijkers zijn voorzien van een fabrieksnaam maar ook dat maakt het precies dateren nog niet altijd mogelijk. Wie over meer inlichtingen beschikt omtrent toneelkijkers en eventueel zijn oude toneelkijker van de hand wil doen om die toe te voegen aan een grote collectie, kan steeds contact opnemen met of schrijven naar de redactie van dit blad.

cw.